

Fåfångans marknad

SOM-undersökningen 2002
SOM-rapport nr 33

Sören Holmberg och Lennart Weibull (red)

KULMEN NÅDD FÖR VINDKRAFTENS MEDVIND?

PER HEDBERG

I Sverige sker en satsning på vindkraft. En omfattande utbyggnad är planerad. Aktuella lokaliseringsområden är fjällen, Vänern och framförallt södra Sveriges kuster. Den planerade utbyggnaden har väckt debatt, inte minst på lokal nivå. Exempelvis anordnade Skurups kommun en folkomröstning i samband med valet 2002 om en kustlokaliserad vindkraftsetablering. Resultatet blev ett mycket knappt nej.

Frågan är hur svenska folket ser på vindkraften och utbyggnaden av den? I vilka sociala och politiska grupper finner vi mest respektive minst stöd för en vindkrafts-satsning och kan vi finna förändringar i opinionen under de senaste åren? Har det ökade lokala engagemanget i vindkraftsfrågan påverkat riksopinionen? Det är frågor som kortfattat skall behandlas här.¹

I SOM-undersökningarna har de fyra senaste åren ställts en fråga om hur mycket vi i Sverige bör satsa på vattenkraft, vindkraft, solenergi, kärnkraft, biobränslen, fossil-/naturgas, kol och olja. Resultaten redovisas i tabell 1.

De energikällor svenska folket framförallt vill satsa mer på är solenergi och vindkraft (77 respektive 68 procent 2002). Därefter följer biobränslen och vattenkraft (45 respektive 44 procent 2002). Energikällor som svenska folket absolut inte anser vi bör satsa på i den närmaste framtiden är kol och olja (2 procent för båda energislagen 2002). Kol anser en tredjedel (33 procent) av befolkningen att vi helt bör avstå ifrån. När det gäller den svenska kärnkraften vill 12 procent att vi bör satsa mer än vi gör idag, medan 16 procent menar Sverige att helt bör avstå från kärnkraften som energikälla.²

Vindkraftsopinionen är alltså övervägande positiv och har så varit vid samtliga fyra mätstillfällena. Men sedan 1999 har vindkraftens popularitet vikit något. Andelen som vill satsa mer på vindkraft har sjunkit med 6 procentenheter, från 74 procent till 68 procent. Samtidigt har andelen som anser att vi skall satsa ungefär som idag ökat med 5 procentenheter, från 14 procent till 19 procent. Bland de få som anser att vi skall satsa mindre på vindkraft finner vi en svag ökning från 3 till 5 procent.³

Vindkraftsopinionen kan även studeras när det gäller lokaliseringsproblematiken. Sedan 1994 har de medverkande i SOM-undersökningarna tillfrågats om deras syn på etablering av några energirelaterade verksamheter i den egna kommunen, däribland vindkraftverk. I tabell 2 redovisas andelen negativa till etablering i den egna kommunen 1994-2002.

Tabell 1 Vilka energikällor bör Sverige satsa på? (procent)

Fråga: ”Hur mycket bör vi i Sverige satsa på nedanstående energikällor under de närmaste 5-10 åren?”

energi­källor och undersök­ningsår	Svarsalternativ					summa procent	opinions­balans	antal personer
	satsa mer	satsa ungefär som idag	satsa mindre än idag	helt avstå från energi­källan	ingen åsikt			
vattenkraft								
1999	41	44	6	1	8	100	+34	1599
2000	39	48	6	1	6	100	+32	1583
2001	40	46	7	1	6	100	+32	1625
2002	44	45	4	1	6	100	+39	1620
vindkraft								
1999	74	14	3	1	8	100	+70	1609
2000	72	17	4	2	5	100	+66	1599
2001	71	16	5	2	6	100	+64	1633
2002	68	19	5	2	6	100	+61	1631
solenergi								
1999	77	11	2	1	9	100	+74	1605
2000	77	14	2	1	6	100	+74	1595
2001	75	14	3	1	7	100	+71	1620
2002	77	14	2	1	6	100	+74	1628
kärnkraft								
1999	9	34	26	20	11	100	-37	1592
2000	11	34	30	19	6	100	-38	1573
2001	11	36	29	18	6	100	-36	1611
2002	12	37	29	16	6	100	-33	1624
biobränslen								
1999	29	27	13	3	28	100	+13	1584
2000	44	28	10	3	15	100	+31	1559
2001	46	29	8	2	15	100	+36	1602
2002	45	32	8	1	14	100	+36	1610
fossil-/naturgas								
1999	21	26	17	5	31	100	-1	1583
2000	30	32	17	4	17	100	+9	1565
2001	31	32	16	4	17	100	+11	1608
2002	32	35	14	3	16	100	+15	1608
kol								
1999	1	9	39	34	17	100	-72	1590
2000	2	10	39	37	12	100	-74	1570
2001	2	11	38	38	12	100	-74	1614
2002	2	13	41	33	11	100	-72	1624
olja								
1999	2	17	48	18	15	100	-64	1585
2000	2	20	52	16	10	100	-66	1568
2001	2	19	51	17	11	100	-66	1620
2002	2	22	50	16	10	100	-64	1626

Kommentar: Resultaten omfattar enbart svarspersoner som kryssat för något svarsalternativ. Andelen personer som hoppar över de olika delfrågorna varierar mellan 6-9 procent genom åren. Måttet för opinionsbalansen är beräknat genom att dra andelen som vill satsa mindre på energi­källan eller helt avstå från den från andelen som anser att Sverige bör satsa mer på energi­källan.

Tabell 2 Andel motståndare till etablering av energirelaterad verksamhet i den egna kommunen 1994-2002 (procent)

Fråga: "Hur ställer Du Dig till en etablering av följande verksamheter i den kommun där Du bor?"

etablering av:	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
vindkraft	7	9	8	11	9	9	11	11	12
oljeraffinaderi	62	59	59	57	58	73	64	65	63
kärnkraftverk	64	65	65	59	58	68	67	64	65
anläggning för miljöfarligt avfall	69	69	67	70	66	75	68	69	65
slutförvar för kärnkraftens högaktiva avfall	74	74	76	72	67	75	72	69	68
gasnät för fossil- och naturgas	--	--	--	--	--	38	34	30	27

Kommentar: Svarsalternativen i frågan var: mycket positiv, ganska positiv varken positiv eller negativ, ganska negativ och mycket negativ. Här redovisas andelen ganska negativa och mycket negativa. Personer som inte besvarade frågan ingår ej i procentbasen.

Under mitten av 1990-talet var befolkningen i landet mest negativ till etablering av ett slutförvar för kärnkraftens högaktiva avfall i den egna kommunen. Resultaten från den senaste mätningen 2002 visar att svenska folket nu i stort sett är lika negativt inställda till etableringar av oljeraffinaderi (63 procent), kärnkraftverk (65 procent) och anläggningar för miljöfarligt avfall (65 procent) som till etablering av slutförvar för det högaktiva kärnavfallet i den egna kommunen (68 procent).

När det gäller vindkraften ser bilden helt annorlunda ut. Etableringar av vindkraftverk i den egna kommunen väcker inte alls lika ont blod som t ex etablering av ett slutförvar. Endast en av tio svenskar är negativt inställda till etablering av vindkraftverk i den egna kommunen. Men liksom i frågan om vi bör satsa mer på vindkraften i framtiden återfinns också här en svag tendens som talar för ett något vikande stöd för vindkraften. I 1994 år mätning var 7 procent emot etablering av vindkraftverk i den egna kommunen. Motsvarande siffra 2002 var 12 procent. De tre högsta siffrorna återfinns de tre senaste åren. Ser vi istället till andelen positiva till etablering av vindkraftverk finner vi en tillbakagång från 74 procent 1994 till 66 procent 2002. Resultaten i tabell 2 visar också att andelen som är negativa till natur-/fossilgas minskar något, från 38 procent 1999 till 27 procent 2002.⁴

Vill vi komma åt vad geografisk närhet innebär för människors åsikter om etablering av olika typer av energirelaterad verksamhet fungera sannolikt frågan om etablering i den egna kommunen bättre för verksamheter av t ex kärnteknisk karaktär än för vindkraften. När det gäller kopplingen mellan geografisk närhet och inställning till en vindkraftsetablering är frågan om etablering i den egna kommunen ett något trubbigt mätinstrument. I ett sådant sammanhang borde frågeställ-

ningen snarare söka begränsas till människors omedelbara närområde, där en tilltänkt vindkraftsetableringen placeras som granne eller i människors direkta blickfång. I en tidigare SOM-undersökning ställdes därför frågan om hur man ställde sig till etablering av vindkraftverk i närheten av den egna bostaden. Andelen positiva sjönk då med 31 procentenheter.⁵

Vi har sett att stödet för vindkraften minskat något bland befolkningen. Frågan är om denna tillbakagång återfinns bland samtliga grupper i samhället eller är tillbakagången mer påtaglig i speciella samhällsgrupper? I tabell 3 redovisas andelen som vill satsa mer på vindkraft i framtiden bland olika sociala grupper och bland personer med olika partisympati.

Tabell 3 Andel positiva till att satsa mer på vindkraften efter social grupptillhörighet och partisympati 1999-2002 (procent)

	1999	2000	2001	2002	differens 1999-2002
kön					
Man	72	71	70	66	-6
kvinn	75	73	73	69	-6
ålder					
15-30	69	74	69	67	-2
31-60	76	73	77	70	-6
61-85	72	68	63	62	-10
bostadsort					
ren landsbygd	80	82	80	72	-8
mindre tätort	77	72	71	70	-7
stad, större tätort	70	70	70	67	-3
de tre storstäderna	74	65	69	65	-9
utbildning					
grundnivå	71	71	67	66	-5
mellannivå	74	73	71	68	-6
universitet/högskola	74	72	79	68	-6
partisympati					
v	86	81	85	80	-6
s	72	72	70	66	-6
c	80	90	80	79	-1
fp	84	81	79	70	-14
m	63	59	62	48	-15
kd	72	69	72	69	-3
mp	87	84	87	86	-1
summa	74	72	71	68	-6

Kommentar: Personer som ej besvarat frågan ingår ej i procentbasen. Frågeformulering återfinns i tabell 1.

Oavsett social grupptillhörighet finner vi en övervägande positiv inställning till vindkraften. Resultaten i tabell 3 visar att sociala bakgrundsfaktorer som kön, ålder, utbildning och bostadsort i stort sett saknar betydelse för inställning i frågan om det skall satsas mer på vindkraften i framtiden. Resultaten från den senaste SOM-undersökningen 2002 visar att kvinnor endast är något mer positiva än män, att äldre över 61 år inte är fullt lika positiva som personer under 61 år och att personer boende på ren landsbygd är något mer positiva till vindkraft jämfört med personer som bor i större städer. Utbildningsnivå saknade 2002 helt betydelse för åsiktsbildningen om vindkraften. Trenden mot ett svagt vikande stöd för vindkraften mellan åren 1999 – 2002 är likartad i alla sociala grupper. Det är inte någon särskild social grupp som uppvisar ett speciellt starkt stöd för vindkraften i jämförelse med genomsnittet. En något starkare vikande trend kan skönjas bland äldre personer (-10 procentenheter) jämfört med ungdomar (-2 procentenheter), men vi talar då endast om en skillnad på fyra procentenheter åt ena eller andra hållet jämfört med riksgenomsnittet.⁶

Vindkraften uppskattas överlag bland de olika partiernas sympatisörer. Men det finns skillnader i graden av förtjusning. Resultaten i tabell 4 visar att de ”gröna partiernas” sympatisörer ser något mer positivt på en vindkraftssatsning än sympatisörer för övriga partier och mest påtagligt i jämförelse med moderaternas sympatisörer. Bland miljöpartiets, vänsterpartiets och centerpartiets sympatisörer var det i SOM-undersökningen 2002 86, 80 respektive 79 procent som ansåg att Sverige bör satsa mer på vindkraft. Motsvarande siffror bland folkpartiets, kristdemokraternas och socialdemokratiska sympatisörer var 70, 69 respektive 66 procent. Bland moderaterna återfinns det svagaste stödet för vindkraften, 48 procent. Det är första gången i mätserien som ett partis väljargrupp inte uppvisar en majoritet för en satsning på vindkraften.

Vindkraftsopinionen stärks inte bland något partis sympatisörer mellan 1999 och 2002. Stödet för vindkraften har under perioden varit förhållandevis stabilt bland sympatisörer till miljöpartiet, centerpartiet och kristdemokraterna. Däremot har andelen som vill satsa på vindkraften minskat något framförallt bland moderat- och folkpartisympatisörer, och särskilt mellan åren 2001 till 2002 (-14 respektive -9 procentenheter). En del av förklaringen till att folkpartiets sympatisörer inte är fullt lika positiva till vindkraften som tidigare kan förklaras av det tillskott av tidigare moderata väljare som gick till folkpartiet under 2002.

Vi har tidigare sett att personer på ren landsbygd är något mer positiva till en vindkraftssatsning än personer boende i städerna. Men spelar var i landet man bor någon roll för inställningen i vindkraftsfrågan, finns lokala variationer i opinionen? Aktuella områden för vindkraftsutbyggnad finns naturligtvis främst där det blåser mycket. I debatten har framförallt kustområdena i södra Sverige diskuterats, men även en utbyggnad i fjällvärlden har varit på tal. I tabell 4 redovisas vindkraftsopinionen inom några större geografiska områden i landet.

Tabell 4 Andel positiva till att satsa mer på vindkraften efter geografisk indelning och län 1999-2002 (procent)

	1999	2000	2001	2002	Genomsnitt 1999-2002 procent	Differens 1999-2002
område						
Övre Norrland	82	83	81	75	80	-7
Norra Mellansverige	76	77	77	71	75	-5
Mellersta Norrland	81	79	72	68	75	-13
Västsverige	75	74	75	70	74	-5
Östra Mellansverige	73	70	74	69	72	-4
Stockholms län	69	66	71	68	68	-1
Småland/Gotland	75	73	69	64	70	-9
Sydsverige	69	68	58	60	64	-9
län						
Norrbottens	87	82	83	71	81	-16
Västerbottens	78	84	79	78	80	±0
Värmlands	72	80	77	86	77	+14
Kopparbergs	76	84	80	67	77	-9
Västra Götalands	76	77	77	71	75	-5
Örebro	86	67	74	74	75	-12
Västernorrlands	80	76	72	73	75	-7
Jämtlands	85	86	71	58	75	-27
Södermanlands	82	61	82	70	74	-12
Östergötlands	68	70	77	72	72	+4
Jönköpings	77	78	72	60	72	-17
Kalmar	78	77	68	64	72	-14
Blekinge	71	73	69	66	70	-5
Uppsala	71	69	72	65	69	-6
Västmanlands	63	80	67	66	69	+3
Gävleborgs	80	65	75	57	69	-23
Stockholms	69	66	71	68	68	-1
Kronobergs	71	68	61	72	68	+1
Skåne	69	68	56	59	63	-10
Hallands	68	57	62	66	63	-2
Gotlands	50	43	73	40	52	-10
samtliga	74	72	71	68	71	-6

Kommentar: Antalet svarspersoner är begränsat i många län. Minst antal svarspersoner återfinns för Gotlands län där endast 5 till 11 personer ingår i de olika SOM-undersökningarna. Personer som ej besvarat frågan ingår inte i procentbasen. Frågeformulering återfinns i tabell 1. I Övre Norrland ingår Västerbottens och Norrbottens län; i Norra Mellansverige ingår Värmlands, Kopparbergs och Gävleborgs län; i Mellersta Norrland ingår Västernorrlands och Jämtlands län; i Västsverige ingår Hallands och Västra Götalands län; i Östra Mellansverige ingår Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Örebro och Västmanlands län; i Småland/Gotland ingår Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Gotlands län och i Sydsverige ingår Blekinge och Skåne län.

I tabellen har en grov geografisk indelning gjorts. Resultaten visar att en vindkraftsutbyggnad har stöd av befolkningen i samtliga områden. Men på en del håll är det något starkare än på andra. Mest positiv har opinionen för en utbyggnad av vindkraften varit i Övre Norrland medan den varit svagast i Sydsverige. I samtliga geografiska områden finner vi en svag, men något varierande tillbakagång, i stödet till en vindkraftsutbyggnad mellan åren 1999 och 2002. I Mellersta Norrland har andelen som förespråkar en utbyggnad av vindkraften sjunkit med 13 procentenheter, från 81 procent 1999 till 68 procent 2002. Resultaten visar även på en mindre positiv opinion i Sydsverige (-9 procentenheter) och i Småland, Gotland och Öland (-9 procentenheter).

Vi finner alltså inte bara att vindkraftsopinionen är minst positiv i Sydsverige, utan också att stödet för vindkraften minskat mer där än i riket som helhet. Läger vi därtill signalerna från den kommunala folkomröstningen i Skurup och lokala debatter på andra håll i landet kan vindkraftsindustrin ha en lokaliseringsproblematik under uppsegling.

När det gäller den länsvisa redovisningen i tabell 4 måste resultaten tolkas med stor försiktighet. Antalet svarspersoner är i vissa län mycket få. Minst antal svarspersoner återfinns i Gotlands län där endast 5 till 11 personer ingår i de olika SOM-undersökningarna. Men vi kan notera att i botten av listan över opinionen för en vindkraftsutbyggnad finner vi fyra län i södra Sverige; Kronobergs län (68 procent), Skåne län (63 procent), Hallands län (63 procent) och Gotlands län (52 procent).

I den svenska opinionen har vindkraften seglat i kraftig medvind och gör det fortfarande. Men det finns tecken på att vinden mojnats något. Under den senaste fyraårsperioden har opinionsstödet avtagit med 6 procentenheter. Resultaten från SOM-undersökningarna visar att den svaga tillbakagången återfinns inom alla sociala grupper i samhället. Projektering av vindkraftsparker i kustnära områden blir allt mer påtagbar och verklig för lokalinnevånarna. Det har väckt lokala opinioner som även uppmärksammats på riksplanel. Sannolikt är det här svaret finns på frågan om varför stödet för vindkraften viker något. Om den något avtagande medvinden för vindkraften handlar om ett tillfälligt eller mer varaktigt vindskifte får framtida studier visa.

Noter

- ¹ Undersökningen om den svenska vindkraftsopinionen ingår i forskningsprojektet *Energiopinionen i Sverige* som finansieras av Energimyndigheten.
- ² Om den svenska kärnkraftsopinionen se Sören Holmbergs kapitel ”Kärnkraften vinner terräng”.

- ³ En energikälla som tar små steg fram i opinionen är fossil-/naturgas. Opinionsbalansmättet visar en svag uppgång från -1 1999 till +15 2002. Se Hedberg 2000 och 2001 för tidigare redovisningar av SOM-undersökningarnas resultat vad gäller den svenska vindkraftsopinionen
- ⁴ En frågställning är vilken inställning svenska folket har till en satsning på vindkraften, en annan hur energisatsningsprofilerna ser ut bland personer som vill satsa på vindkraften jämfört med personer som vill satsa mindre eller helt avstå från vindkraften som energikälla. Resultat från SOM-undersökningen 2002 visar att personer som vill satsa på vindkraften också är positiva till en satsning på framförallt solenergi (opinionsbalansmått +93), men också på vattenkraft (+47) och biobränsle (+43) samt i viss mån natur-/fossilgas (+20). De få personer (177 i SOM-undersökningen 2002) som anser att vi skall satsa mindre på eller helt avstå från vindkraften är även mindre benägna att i övrigt vilja satsa på andra energikällor. Mest positivt inställda var den vindkraftsnegativa gruppen till solenergi (+36) och kärnkraft (+29). Vi finner även en övervikt för en satsning på vattenkraft (+18) och biobränslen (+10). Både positivt inställda och negativt inställda till en vindkraftsatsning anser med lika stort eftertryck att Sverige inte bör satsa på olja och kol i framtiden.
- ⁵ Se Hedberg, 2001.
- ⁶ En svag tillbakagång i stödet för vindkraften kan noteras i de tre storstäderna. Det är framförallt i Malmö som invånarna inte är lika positiva till vindkraften som tidigare. Tillbakagången skedde främst mellan 1999 och 2000, då andelen positiva till en satsning på vindkraft sjönk från 72 procent till 49. I SOM-undersökningen 2002 var andelen som ville satsa mer på vindkraft 63 procent i Stockholm, 74 procent i Göteborg och 56 procent i Malmö.

Referenser

- Hedberg, Per 2000 "Kärnavfall och vindkraft i den egna kommunen". I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Det ny samhället*. SOM-rapport 24. Göteborg: SOM-institutet.
- Hedberg, Per 2001 "Vindkraft i medvind". I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Det våras för politiken*. SOM-rapport 30. Göteborg: SOM-institutet.
- Holmberg, Sören 2003 "Kärnkraften vinner terräng". I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Fåfångans marknad*. SOM-rapport 33. Göteborg: SOM-institutet.